

Kommunen som kunskapsproducent

Matilda Wrede-institutet 10 års festseminarium
14 mars 2013
Helsingfors Universitet

Tapio Salonen
Dekanus, professor i socialt arbete
Fakulteten hälsa och samhälle
Malmö högskola
Tapio.salonen@mah.se

Socionomer – ett brokigt arbetsfält

1:e introduktionssekreterare, 1:e socialekreterare, 1:e socionom, adjunkt, adm. sekreterare, alkohol-och drogrådgivare, arbetsförmedlare, arbetskonsulent, arbetsmarknadshandläggare, arbetsmarknadssekreterare, arkivassistent, avd. föreståndare, barnpsykiatrisk kurator, behandlare, behandlingsassistent, behandlingssamordnare, behandlingssekreterare, beteendevetare, bildterapeut, biståndsbedömare, biståndshandläggare, bitr. handläggare, bitr. inst. chef, biträdande enhetschef, biträdande föreståndare, biträdande gruppledare, boendeansvarig, boendehandledare, budget- och skuldrådgivare, byrådirektör, chefskurator, civilutredare, coach, diakon, doktorand, enhetsansvarig, enhetschef, familjebehandlare, familjehemssekreterare, familjerådgivare, familjerättssekreterare, familjesekreterare, familjeterapeut, familjevårdsinspektör, flyktingsamordnare, folkhälsosamordnare, forskningsassistent, forskningsledare, forskningsutredare, fritidsledare, frivårdsinspektör, fältsekreterare, fängelsediakon, färdtjänsthandläggare, förebyggande socionom, föreståndare, förläggare, gruppchef, gruppledare, handikappkonsulent, handledare, handläggare, hemvårdsinspektör, HR-konsult, högskolelektor, IFO-chef, integrationssekreterare, introduktionshandläggare, jobbcoach, KBT-terapeut, karriärcoach, klinikchef, konsulent, konsult, kontaktsekreterare, kooperativ rådgivare, kriminalvårdare, kriminalvårdsinspektör, kurator, kvalificerad handläggare, kvalificerad utredare/projektledare, leg. psykoterapeut, LSS-handläggare, lärare, marte-meoterapeut, medlare vid brott, medlingssamordnare, mottagningshandläggare, mottagningssekreterare, MST-terapeut, näringslivshandläggare, områdeschef, omvårdnadschef, pedagogisk assistent, personalsekreterare, personalstrateg, personlig assistent, personlig handläggare, personligt ombud, planeringssekreterare, processledare, projektledare, projektsekreterare, psykoterapeut, regional utvecklare, rehabiliteringsassistent, rehabiliteringskonsulent, rehabiliteringssamordnare, rektor, samordnare, sektionschef, sjukhuskurator, skolkurator, socialchef, socialdirektör, socialinspektör, socialkonsulent, socialpedagog, socialrådgivare, socialekreterare, socialterapeut, studierektor, terapeut, tillsynsansvarig, ungdomsbehandlare, ungdomssekreterare, universitetsadjunkt, utbildningsansvarig, utbildningsledare, utredare, utredningssekreterare, utvecklingsledare, VD, verksamhetsanalytiker, verksamhetschef, verksamhetsledare, verksamhetsutvecklare, vice VD, vårdansvarig, vårdcentralskurator, vårdlärare

Frågeställningar

- Det sociala arbetets inplacering och roll i välfärdsutvecklingen
- Identifiera externa och interna utvecklingsfaktorer
- Professionaliseringens drivkrafter
- Aktuella trender

Utmaningar för den svenska välfärdsmodellen

- Globalisering
- Marknads- och produktionsförändringar
- Demografiska förändringar
- Förändrade relationer mellan individ och samhälle
- Nya synsätt på offentligt och privat

Bestående besvärande samhällsproblem

Ökade ekonomiska klyftor; försäkringslösheten breder ut sig

Arbetslöshetsnivåer på höga nivåer oavsett konjunkturcykel

Ungas etableringsmönster; arbetslöshet, stress, vilshenhet och utestängning

Integration av immigrerade; långa och osäkra processer, låg förvärvsgrad

Tilltagande segregation; bor alltmer men folk som liknar oss själva, "vi och dom", få mötesplatser

Sociala utgifter i Sverige 1960 -2008.

År	Sociala utgifter (% av BNP)	Förändring senaste 5 åren
1960	12	
1965	14	+ 2
1970	20	+ 6
1975	25	+ 5
1980	33	+ 8
1985	31	- 2
1990	36	+ 5
1995	36	0
2000	31	- 5
2005	31	0
2008	29	- 2

Hur har professionsfältet för socioionomer utvecklats?

I antal?

Stadig ökning av socioionomer på den svenska
arbetsmarknaden

1990 – ca 30 000

2000 – ca 35 000

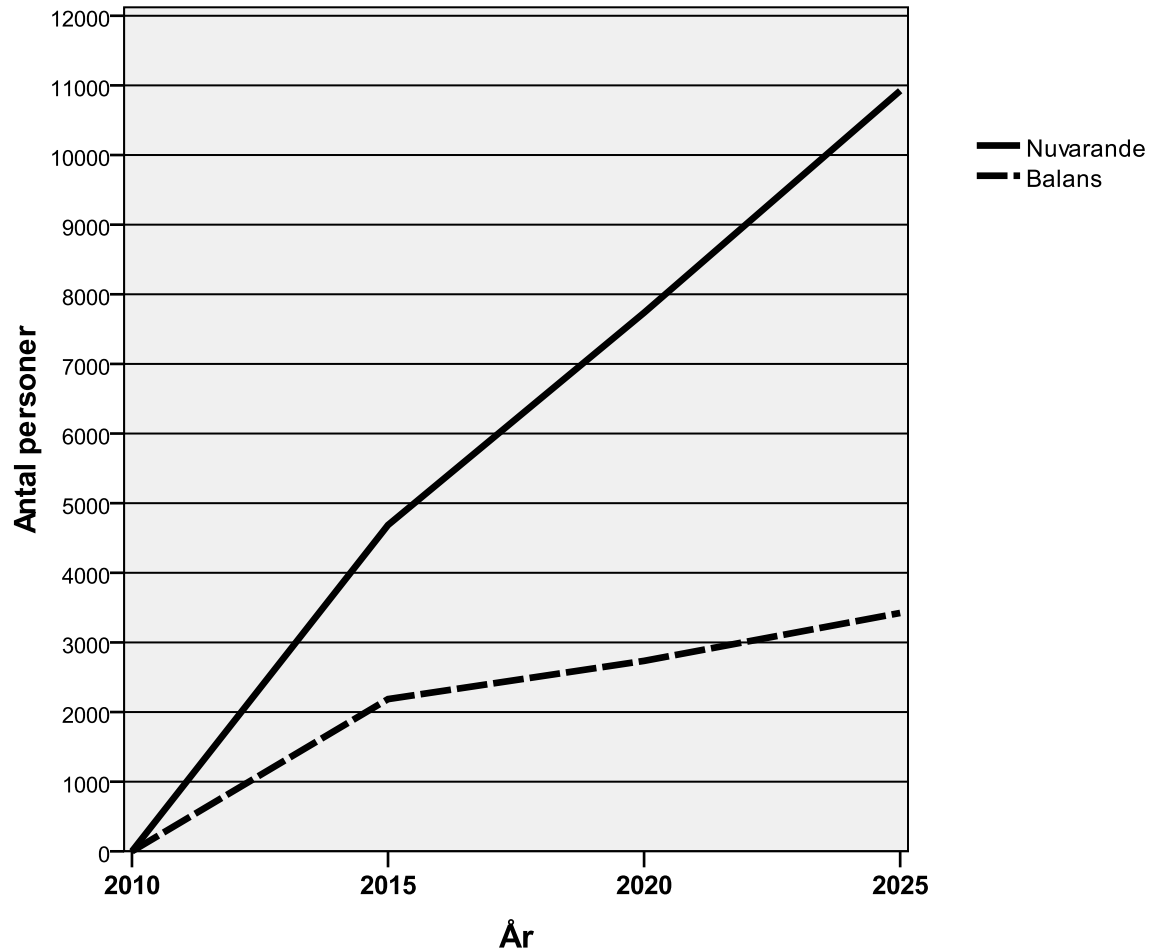
2010 – ca 42 000

Prognos till 2020/2025: **drygt 50 000**

(Källa: HSV 2010, Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden)

Överskott av socionomer fram till år 2025 enligt två prognoser.

Socionomutbildningen på 10-talet

Problem – expansionen av utbildningsplatser på socionomutbildningar riskerar leda till;

- a/ överskott av socionomer på arbetsmarknaden
- b/ problem att klara kvalitetsmålen inom utbildningen
- c/ obalans mellan yrkesexamen, masters- och forskarutbildning

Förändringsstrategi:

- a/ neddragning av ca 1 800 utbildningsplatser – var femte plats
- b/ satsning på professionsfördjupande utbildningar
- c/ expansion av forskarutbildning i socialt arbete

Gemensam omvärldsanalys

- Generationsväxling
- Växande hälso- och inkomstklyftor
- Partecipatoriska förändringar
- Förändringar i välfärdsstatens funktionsförmåga

Bestående besvärande samhällsproblem

Ökade ekonomiska klyftor; försäkringslösheten breder ut sig

Arbetslöshetsnivåer på höga nivåer oavsett konjunkturcykel

Ungas etableringsmönster; arbetslöshet, stress, vilshenhet och utestängning

Integration av immigrerade; långa och osäkra processer, låg förvärvsgrad

Tilltagande segregation; bor alltmer men folk som liknar oss själva, "vi och dom", få mötesplatser

Utmaningar

- Välfärdssystemens reversibilitet
- Tilltagande polarisering mellan inkluderade och exkluderade, fattiggörande
- Uppkomst och förstärkning av duala välfärdslösningar mellan etablerade och oetablerade grupper
- Utmaningar för sammanhållningen

Utmaningar för den svenska välfärdsmodellen på 10-talet

Aldrig förverkligats fullt ut – 1980-talet vändpunkt

Klyftorna och ojämlikheten i samhället tenderar öka

Bibehållit gamla lösningar – gör fel saker bättre?

Välfärdspolitikens räckvidd och handlingsförmåga?

Forskningens bestående uppgifter

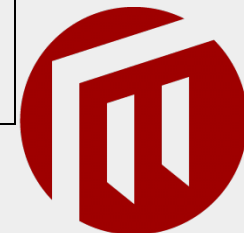
- Fokusera ”det ofullgångna”
- Bidra med kunskap bortom det invanda
- Forskning om hållbar mänsklighet
- Interagera med omgivande samhället

Brukardelaktighet i välfärdsstaten – retorik och praktik

Olika former av brukardeltagande.

	Individuellt	Kollektivt
Medverkan	Brukarundersökningar Klagomålshantering Individuella planer/ kontrakt	Samråd Brukarråd Medborgarpaneler Referensgrupper Fokusgrupper Remissförfaranden
Inflytande	Brukarvalssystem; t.ex. skolpeng, voucher	Representation i beslutande organ Självförvaltningsorgan

Det sociala arbetets utveckling under 2000-talets första årtionde.

Utbildningsexplosion på grundläggande nivå

Svag professionsfördjupning

Fortsatt kvantitativ ökning av yrkesfältet

Diversifiering av det professionella sociala arbetet

Vägval för det professionella arbetet

Deprofessionalisering eller professionalisering?

- Förmåga att hävda professionella handlingsutrymmen
- Legitimitet från omgivningen (politiken, allmänheten och utsatta grupper)

Välfärdsorganiseringen i stort?

- Specialiserade eller breda välfärdstjänster
- Förmåga att utveckla nya sociala praktiker

Socialt arbete allt mer involverade i arbetsmarknadsrelaterade insatser för arbetslösa socialbidragstagare.

- Denna del av kommunernas individ- och familjeomsorg har vuxit kraftigt under senare år och berör löpande tusentals arbetslösa personer med försörjningsproblem.
- Detta är förmodligen den del av det myndighetsbaserade sociala arbetet i Sverige som vuxit snabbast under de senaste två årtiondena.
- Det finns dock ett grundläggande problem med denna expansion – vi vet, allvarligt talat, inte om det är till nytta eller fördärv.

Försörjningsstödet framtid

Inbyggd logik; behovsprövningens gissel - fattiggörande system, inbyggda fattigdomsfällor

Spegelbild av andra försörjningssystem

Urskilja olika förklaringsfaktorer:

kontextuella – institutionella – individuella

Strategiska bedömningar – profession

*Uppbyggnad av reguljära kunskapsstrukturer
inom sociala professioner:*

- Kvalificerade karriärtjänster
- Vidare- och fortbildning i livslångt lärande
- Reformering av välfärdsorganiseringen

Strategiska bedömningar – utbildning & forskning

- Utveckla utbildning på avancerad nivå - professionsfördjupande och forskningsinriktade mastersutbildningar
- Knyta legitimationsfrågan till masterutbildning och vidimerad yrkeslivserfarenhet
- Forskarutbildning för såväl akademins som det omgivande samhällets behov
- Satsning på forskning av hög vetenskaplig kvalitet

Oroväckande tendenser för det professionella arbetet

- Fragmentisering
- Byråkratisering
- Instrumentalisering

Perspektiv på det sociala arbetets utveckling.

Mycket har hänt de senaste årtiondena:

- *Professionalisering*
- *Akademisering*
- *Specialisering*

Överenskommelsen för 2012

Stöd till en evidensbaserad praktik för god kvalitet inom socialtjänsten

- 135 mkr – fördelat på:
- Regionalt stöd till kunskapsutv. 84,5 mkr
- Nationellt stöd 39,5 mkr
- Utbildning och fortbildning 5,5 mkr
- Brukarmedverkan, ideella org. 5,0 mkr
- Forskning 0,5 mkr

Nyheter i 2012 års överenskommelse

- **Regionala stödstrukturer omfattar hela socialtjänsten (dvs också stöd till pers. med funktionsnedsättning)**
- **Främja lokal uppföljning inom missbruk- och beroendevård – Loke**
- **Samordnat arbete för systematisk uppföljning**
- **Kommunikationsinsatser**
- **Brukarmedverkan – en vägledning**
- **Ideella organisationers roll för EBP**
- **EBP och forskningen**

Nationell nivå

Aktörer

Utv-
områden

Regional stödstruktur

Kommuner

Landsting

Regionala plattformsledare & handläggare

2012
Funktions-
hinder

FoU/ Högskolor

Barn och
unga

Missbruk,
drogber.

Äldre

eHälsa

Slutsatser av lägesrapporterna

- nya politiska beslutsorgan för att hantera samverkan och välfärdsfrågor
- De flesta arbetar med olika former av kompetensutveckling, främst riktade till personal på chefsnivå
- de nationella satsningarna (Kunskap till Praktik, Bättre liv för sjuka äldre, Den sociala barn- och ungdomsvården) en tydlig del av den regionala stödstrukturen.
- Lika tydligt är inte fallet med eHälsa, men starka kopplingar finns även i det fallet i många län.

Slutsatser av lägesrapporterna forts.

- Former för och kunskap om brukarmedverkan/samverkan behöver utvecklas
- De alternativa utförarna har inte en tydlig delaktighet i det pågående arbetet.
- Nya former för - och försök till, en intensifierad samverkan mellan socialtjänsten och universitet/högskolor pågår i många län
- det finns påtagliga tendenser till att länen kontinuerligt blir mera lika
- drygt hälften av länen i sina lägesrapporter efterlyser ett fortsatt statligt engagemang även efter 2012 års utgång

Exempel på aktörer i Stockholms län...

Privata utförare

- Botkyrka
- Danderyd
- Ekerö
- Haninge
- Huddinge
- Järfälla
- Lidingö
- Nacka
- Norrtälje
- Nykvarn
- Nynäshamn
- Salem
- Sigtuna
- Sollentuna
- Solna
- Bromma
- Enskede-Årsta
- Vantör
- Farsta
- Hägersten-Liljeholmen
- Hässelby-Vällingby
- Kungsholmen
- Norrmalm
- Rinkeby-Kista
- Skarpnäck
- Skärholmen
- Spånga-Tensta
- Södermalm
- Älvsjö
- Östermalm
- Sundbyberg
- Södertälje
- Tyresö
- Täby
- Upplands-Bro
- Upplands Väsby
- Vallentuna
- Vaxholm
- Österåker

Centrum för psykiatrforskning Stockholm

Rätt insats, till rätt person, i rätt tid, till rätt kostnad och av rätt aktör. FLER BLIR SJÄLVFÖRSÖRJANDE NÄR VI BLIR BÄTTRE.

Kompetenslyftet eHälsa i primärvården

Centrum för kompetens- och yrkesutveckling inom äldreomsorgen

Förslag på insatser för en fördjupad kunskapsstruktur inom socialtjänsten i Skåne län

(januari

2013)

1. Forskarutbildning riktad till praktiker inom socialtjänst samt hälso- och sjukvård
2. Kvalificerad ledarutbildning på masternivå
3. Inrättande av strategiska kombinationstjänster med uppgift att integrera forskningskunskap i praktisk verksamhet.

Vägledande principer för masterutbildning för ledare

- Integrera en långsiktig kompetensutveckling med yrkesverksamhet som ledare (motsvarande halvtid)
- Utgångspunkten under hela utbildningen är ifrån ledarens vardag och behov av kunskapsbaserad verksamhetsutveckling
- En samexisterande kompetensutveckling för ledare i socialtjänst och hälso- och sjukvård
- Ledningsstöd i mindre grupper genom återkommande coaching
- I eget arbete tillägnar sig ledaren ökade färdigheter i kritiskt granskning och tillämpning av evidensbaserade insatser i den egna verksamheten
- Ledarens implementering av metoder för uppföljning av evidensbaserad/kunskapsbaserad praktik
- Fokus på patienten, brukarens och klienters hälsa och goda livsvillkor

Inrättande av strategiska kombinationstjänster

Forsknings- Utvecklings och Utbildningsansvarig (FoUU-ansvarig)

Arbetsuppgifter

- Identifiera pågående forskning av relevans för området
- Utveckla former för att föra ut forskning i praktiken
- Initiera och planera forsknings- och utvecklingsprojekt utifrån praktikens behov
- Utveckla samarbeten med forskningsmiljöer vid närliggande lärosäten
- Samverka kring forskningsanknytning av studenters examensarbeten och vara en brygga mellan lärosäte och praktik
- Delta i relevanta organ av strategisk betydelse

Forskarskola för yrkesverksamma

- **Från januari 2013 startar kommundoktorandskola för ett 20-tal medarbetare från länets kommuner och ev. andra huvudmän.**
- **Omfattar forskarutbildning till licentiatnivå, motsvarande två års heltidsstudier. Detta bedrivs på halvfart, d.v.s. examination inom fyra år.**
- **Varje doktorand genomgår utbildningen inom ramen för sin ordinarie tjänst. Vissa studier förläggs på fritiden.**

Vägledande principer

- * Växelverkan mellan verksamhet, utbildning och forskning som ska leda till kunskapsutveckling inom socialtjänsten
- * Pedagogiskt och institutionellt nytänkande
- * Tydlig förankring i moderorganisationer
- * Betoning på gränsöverskridande inslag mellan verksamhet utbildning och forskning
- * Långsiktig och systematisk kunskapsutveckling
- * Fokus på klienters och medborgares bästa

Förutsättningar för genomförandet

- **Avtal mellan Malmö högskola och medverkande huvudmän.**
- **Malmö högskola ansvarar för genomförandet av forskarutbildningen; kurser, handledning, seminarieverksamheter och utbyte med kommundoktoranders organisationer.**
- **Medverkande organisationer garanterar att villkor för antagna doktorander uppfylls och ingår i ett systematiskt kunskapsutbyte; seminarier, studier och utvärderingar.**

Relevans

- **Socialstyrelsens nationella kunskapsprojekt 2003-2006**
- **SOU 2008:18 Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten
Förslag om satsningar på högre utbildning**
- **Supplerande finansiering inom ramen för försöksverksamhet,
gällande avtal?**
- **Liknande modeller inom andra fält, t.ex. skolområdet**

